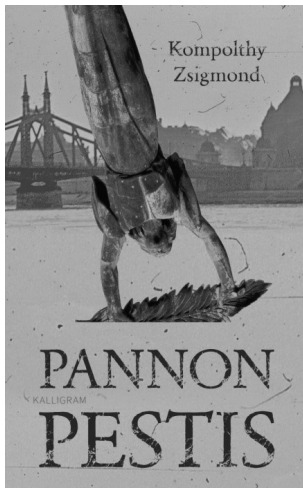

SZIGETI MOLNÁR DÁVID

A Befejezetlen Forradalom befejezése¹

KOMPOLTHY ZSIGMOND PANNON PESTIS

Kalligram Kiadó
Budapest, 2019
202 oldal, 3500 Ft

„[M]ehetünk haza már, ha ugyan kikerüljük a vesztünk; / mert az akhájtt együtt veri most le a harc meg a dögvész” – így szól az *Íliász* első énekében gyorslábú Akhilleusz. Az európai irodalmat tehát már a kezdet kezdetén megfertőzte a pestis, s az évezredek alatt, ha visszavonulót fújt is, csak ideiglenesen. Ránehezedik a *Dekameronra*, *A jegyesekre* (Alessandro Manzoni), *A londoni pestisre* (Daniel Defoe) vagy éppen *A pestisre* is.

Tulajdonképp ez utóbbi – Orwell 1984-e mellett – az egyik legfontosabb irodalmi mintája Kompolthy Zsigmond 2019-ben (nem minden előzmény nélkül) megjelent regényének, az elszórtan hungarofuturista elemeket is tartalmazó *Pannon pestis*nek, amely sokféleképp, egyebek között szó szerinti idézettel is felidézi Albert Camus művét. Hogy e kapcsolatnak különösen nagy jelentőséget kell tulajdonítunk, már az is jelzi az olvasók számára, hogy a *Pannon pestis* élén – tehát egy szerkezetileg nagyon is releváns helyen – ugyanaz a Defoe-idézet áll mottóként, mint *A pestis* élén. Ennek kapcsán arra is érdemes utalnunk, hogy e jelmondatot Kompolthy nem közvetlenül Defoe-tól vette, hanem Camus regényének magyar fordításából (kis, ugyanakkor értelemzavaró módosítással: „létezőt dolgot”). Azért sem érdektelen mindent hangsúlyoznunk, mert az Európa Könyvkiadó által elindított Diákkönyvtár sorozatban mottó nélkül jelentették meg *A pestist*, így a fiatalabb generáció, amely ehhez a kiadáshoz fér hozzá leginkább, aligha vonja meg könnyedén e párhuzamot.

Idézzük is akkor a jelmondatot: „Valamely bebörtönzést másfajta bebörtönzéssel ábrázolni éppoly észszerű (!), mint

¹ A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosítószámú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

bármilyen valóban létezett (!) dolgot valamilyen nem létezővel.” E citátummal, melyet saját regényébe Camus a *Serious Reflections during the Life and Surprising Adventures of Robinson Crusoe...* (1720) című műből kölcsönzött, Kompolthy ugyanazt akarja értésünkre adni, mint a Nobel-díjas francia író: a *Pannon pestist* allegorikusan is lehet és kell is értelmeznünk. A könyvet így nemcsak egy pestisre legkevésbé sem hasonlító, mindenesetre halálos és öngyilkossági-kamikaze hullámot is kiváltó járvány történeteként olvashatjuk, hanem egy disztópikus, a kereszténység és az emlékezetpolitika instrumentális kezelését tökélyre vivő, lát-szatdemokratikus politikai-társadalmi rendszer végnapjainak szarkasztikus hangú, az abszurdtól és a naturalisztikus részletezéstől sem tartózkodó, dühös szatírájaként is.

A „lues Pannonicának” nevezett epidémiára is talán rájátszó cím azonban nemcsak ezekre utal, hanem az egyik szereplő, Kandra Kiss Tamás regénykezdeményére is, amelynek mentorálja, Palánkay Klára ugyanazt a címet javasolja, mint amit Kompolthy a saját művének adott.

A *Pannon pestis*nek alcíme is van: képzelt regény. E kifejezésnek, amely Jókaitól származik, az *Öreg ember nem vén ember* című művének előszavában ad értelmet az írófejedelem, ahol ezt írja: „ezek a történetek csak az írójukra nézve képzeltek; de valósággal mind emlékezetben élő történetek, amikbe aztán a szerző beleképzei magát.” Azaz a képzelt regény eredetileg olyan regény, amely alapjában véve a fantázia terméke, vagy még inkább: amelynek tapasztalategésze nem létezik a valóságában.

Ehhez képest Kompolthy, aki egyébként a képzelet szüleménye (Bán Zoltán András írói nevééről van szó), legtöbbször mégis krónikaként határozza meg műve műfaját, nem kis feszültséget teremtve ezzel, hiszen e munka szűkebb értelemben csakis akkor lehetne krónika, ha a fikció megtörtént volna. E műfaji megjelölést különben Camus-tól veszi, aki így kezdi regényét: „Azok a különös események, melyekről ez a krónika szól, 194*-ben játszódtak le *Oranban*.” (Kiemelés tőlem.) Ezt is figyelembe véve, azt mondhatjuk, hogy a *Pannon pestist* abban az értelemben lehet krónikának nevezni, hogy az eseményeket alapvetően időrendben adja elő, hogy koncepciója egységes, illetőleg hogy többnyire Ego-dokumentumok idézésével ugyan (levelek és naplók), de megpróbál megbízhatóságot és objektivitást sejtetni.

Mindezek mellett a *Pannon pestis* abban is emlékeztet *A pestis*re, hogy ugyanúgy öt részből áll, ám a sokrétű motivikus (pl. kávéházak, stadionok, szentbeszédok stb.) és strukturális hasonlóság ellenére különbözik is tőle. Például abban, hogy in medias res indul („És egyre csak hullottak az emberek.”), s ezért a 2. fejezet, késleltetve a tetőpontot, felszabadul, lehetőséget adva Kompolthynak arra, hogy eleven és emberi szereplőket alkothasson. A Hajnalcsillag kávéház egyik értelmiségi asztaltársaságáról van itt szó, amely az említett kulcsfigura, a szabad szellemű és „mindenkit átverő” Kandra Kiss köré szerveződik, s amely ellenpontot képez a regényben. Maga a kávézó – neve folytán – egyébként egyszerre Krisztus és a Sátán jelképe (latinul a hajnalcsillag lucifer), ám mivel e „csillag” azonos a Vénusszal, az itt felizzó „szerelmekre” és a szexualitásra is utal az elnevezés.

	<i>A pestis</i>	<i>Pannon pestis</i>
1. fejezet	A patkányok megbetegedése	Az emberek pusztulása
2. fejezet	Az emberek megbetegedése	X
3. fejezet	A város lezárása	Az elkülönítés
4. fejezet (tetőpont)	A bíró kisfiának halála	A főalamiznás halála
5. fejezet	A járvány végnapjai	A járvány megfékezése

A szerkezet kapcsán arra is fontos felhívni a figyelmet, hogy minden egyes fejezetet fotó rekeszt be, ezek a fényképek ugyanis, amelyek hangsúlyozandóan nem a kötet számára készültek, még sokrétűbbé teszik a mű üzenetét. Ezek ugyanis nemcsak a regényben már elhagyatottként vagy ledózeroltként ábrázolt, mesélő budapesti helyszíneket mutatják be, kontasztot alkotva a sivár várost megjelenítő környezetrajznak, hanem akarva-akaratlanul konkrét korhoz, a Horthy-rendszerhez (1919–1945) kötik a művet. Az első fotón ugyan még a Fővárosi Operettszínház és a Budapest Táncpalota látható 1962-ből, a másodikon azonban már a Magyar Világ Kávéház az 1630-as évek végéről, a harmadikon az Adria-palota és az Irredenta szoborcsoport 1643-ból, a negyediken a műben már Őskeresztyén (!) Nagytemplomnak átnevezett Dohány utcai Zsinagóga 1945-ből, az ötödiken pedig a Lánchíd 1938-ból, az Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával. Az utóbbi két-három kép – egyfajta párhuzamként – a Horthy-korszak kereszténységre alapozó ideológiája és gyakorlata közötti feszültséget is érzékelteti.

Mindennek ellenére a *Pannon pestis*ben leírt államot, amely előzetes várakozásunk ellenére nemegyszer a Kádár-korszakra is emlékeztet, Kompolthy nem egy jobboldali, hanem világosan és bevallottan egy baloldali fogalom, a permanens forradalom „tükör- és teljes kifordításával”, a „Befejezetlen Forradalom” kulcsszóval jellemzi (az eredeti kifejezés jelentése elveszik!). E pannon államról, amelyben a Hón Szeretett Párt a pénzügyet alamizsnási, a belügyet pedig gyónási szisztémává alakította át, azt is megtudjuk, hogy nemcsak „keresztyén” (pl. antiszemita) és „demokratikus” (elnyomó), mint feljebb már jeleztük, hanem autokefál (saját fejű) is. Az autokefalitás kifejezés az ortodoxiából ismert, s arra utal, hogy a keleti egyházak nem tartoznak egyetlen egyházfő alá, hanem jogilag függetlenek egymástól, azaz nemzetiek.

Autokefál, azaz önfejű azonban maga a pestis is, amely olyannyira felbomlasztja az egyébként is fellazult társadalmat, hogy annak már alapvető építőelemét, a családot is megtagadják az emberek: még legközelebbi rokonaik holttestét sem hajlandóak azonosítani a hozzátartozók. Az önféltő gyávaság, az önzés vagy épp más önvédelmi mechanizmusok miatt rothad tehát a közösség (elidegenedés, üzérkedések stb.), és alakul ki az aktív társadalmi szolidaritás hiánya, a „meghúzóadás”. Kompolthy – mintegy „moralizálva” – mintha ehhez a hiányhoz, tehát nagyon is társadalmi-politikai okokhoz kötné a járványt (miközben különböző reakciókat, magatartástípusokat is ábrázol): „*Ilyen a mi dögvészünk is. Bezárkózó, alattomos, önpusztító, mely környezetére is pusztulást hoz. Kissé az önarcképünk.*” Következne mindebből, hogy a közönyösség és a passzivitás legyőzésével a rendszert is meg lehetne változtatni és az emlékezetet is fel lehetne szabadítani, de a különösen pesszimista Kompolthy szerint mindenekelőtt valamiféle Deus ex machinára van szükség.

Befejezés gyanánt, mivel a kétféleképp értelmezett zárlatról nem akarunk semmit elárulni, a művet értékeljük. Ennek apropóján a szöveg három pozitívumát és három negatívumát emelnénk ki. Utóbbiak között említenénk a regény bizonyos következtelenségeit, olykor hatásgyilkos letisztulatlanságát, a párbeszédnek egy részének mesterkéltségét. Méltatnunk kell azonban a szöveg rendkívüli olvasmányosságát, a lendületéből nem vesztő „buldózer stílusát” és Kompolthy – néha azért már fárasztó – humorát is. Mindezzel együtt a *Pannon pestist* elsősorban azoknak ajánljuk, akik szívesen olvasnak disztópiát vagy politikai szatírárt, illetőleg azoknak, akik kíváncsiak arra, milyen is egy magyar Camus.